Ehl-i Sünnet Zemîninde İttihâd

Yanlışların üst üste binerek müterakim bir manzara arz ettiği zamanımızda yanlış bir zemine çekilmeye çalışılan bir meseledir İttihad meselesi… Hadd-i zatında ve terkibinin ifade ettiği mana itibarıyla ele alındığında gayet doğru ve elde edilmesi itibarıyla da gayet elzem manalara tekabül eden **İttihad-i İslam** kavramının gerektiği gibi anlaşılabilmesi ve bu ölçüde de uygulama sahasına çıkartılabilmesi için ciddi anlamda bir takım İlmî ve İslâmî kıstaslara muhtaç olduğu izahtan müstağnidir. Şu halde bu noktada sorulması icap eden bir takım sorular vardır: İttihâd-ı İslam derken neyi anlamalıyız, bu ittihadın ölçüsü ne olmalıdır? Yahut her ihtilaf **tefrika** ve ittihadı yok eden müessir sebep olarak mı kabul edilmelidir?

Dilerseniz cevaplamaya sonuncusundan başlayalım. Evet, zâhiri itibarıyla tefrika olarak gördüğümüz, müşahede ettiğimiz her fikir ayrılığı, meşrep ayrılığı tefrika olarak mı mülahaza edilmelidir? Bu sorunun cevabının "Hiç kuşkusuz hayır" şeklinde olacağı herkesin malumudur. Zira Seleften zamanımıza dek farklı kesimlerdeki, değişik ideoloji ve mezheplere müntesip kişiler bir takım fikir ayrılıklarına düşmüşler ve bu ihtilafların tabii bir neticesi olarak birbirlerini dahi eleştirmişlerdir.

Bu eleştiriler kimi zaman **İmam Malik**'in Muhammed b. İshak'ı tenkit etmesi gibi aralarındaki hususî bir mesele sebebiyle tahakkuk etmiş, kimi zaman da Sevri ve başkalarının **Ebu Hanife**'yi, **İbn Main**'in **İmam eş-Şafii**'yi, **Ahmed b. Hanbel**'in **Haris el-Muhâsibi**'yi[1], **İbn Mende**'nin **Ebu Nuaym el-Isbehânî**'yi eleştirmesi gibi zaman ve zeminlerine münhasır farklı sebepler dolayısıyla olmuştur.[2] Lakin ümmet zahirde ihtilaf ve tefrika gibi gözüken bu tenkitleri konuşup teşhir etme yerine bu koca imamları saygıyla anmayı tercih etmiş ve her birerlerini rahmetle yâd ederek "Muasırın asırdaşı hakkındaki tenkidi makbul değildir" kaide-i umumiyesi üzerinden hareket etmeyi selamet caddesi olarak belirlemişlerdir.

Meydana gelen her ihtilafı tahakkuk ettiği şahıslar veya zamanı- zemini müvazenesinde, sebeplerine her hangi bir atf-ı nazar yapmaksızın "şer ve rüzgârımızın zayıflamasındaki ana etken" olarak yaftalamamız mesnetsiz bir dava olmaktan öteye geçmez. Zira her ihtilafın şer olarak görülmesi gerekecek olsaydı **Hz. Ali (Kerremallahu Vecheh)** şarap içmenin cezası hususunda **Hz. Ömer**'in seksen sopa vurulması şeklindeki içtihadına mukabil "**Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)** ve **Ebubekir (Radıyallahu Anh)** kırk sopa vurmuşlardır. Bu bana daha sevimlidir"[3] buyurarak Hz. Ömer'in görüşünü de hak olarak kabul ettiğini ima etmesi mümkün olmaz ve **İbn Ömer** de (Radıyallahu Anh) " Şayet Resulullah'ın ashabı aralarında ihtilafa düşmemiş olsalardı bu benim hoşuma gitmezdi. Zira tek bir görüşle amel etme mecburiyeti olsaydı insanlar zorluğa düşerlerdi"[4] buyurmazdı. Numunelerini çoğaltmanın gayet kolay olduğu bunlar ve benzeri örnekler bize her ihtilafın şer ve tefrika anlamına gelmediğini, aksine bazı zaman kimi ihtilafların rahmete ve Kur'anî ifadeyle "her insanın besleneceği meşrebi bilmesine" sebep olabileceğini göstermektedir.

Bütün bunların yanında İttifak ve ittihat kavramlarına karşılık gelen ve hiçbir şekilde hayır mefhumuyla bağdaştırılması mümkün olmayan ihtilafa da

değinmeden geçmeyelim. Bu tür bir ihtilaftan bahsedildiğinde Saadet asrından sonra Hariciler, Rafiziler vb. gibi ortaya çıkan nevzuhur fırkaların ileri sürdükleri çeşitli görüşlerin sebebiyet verdiği akidevi anlamdaki fikir karmaşaları zihinlerdeki yerini almaktadır. Konuyla ilgili eserleri incelediğimizde ucunun ta Hz. Ebubekir (Radıyallahu Anh)' in dönemine vardığını müşahede ettiğimiz bu görüş keşmekeşi, Âlem-i İslam'ın köşe taşlarının yerlerini değiştirmek ve bu saray-ı kibriyanın temeline dinamit koymak suretiyle sütunlarını yer ile yeksan etmek rolünü üstlenmiştir. Aslı itibarıyle mazisi hayli eskiye dayanan bu yıkım hareketlerinin ucu muhtelif tezahürleriyle günümüzde de arz-ı endam etmektedir. Mu'tezilenin Rasyonaliteyi esas alarak nasları aklın kifayetsiz hududuna mahkûm etmesinin günümüzde Modernizm gömleği giymesi yahut Hz. Ali döneminin belirgin fırkası Hariciliğin günümüz itibarıyla kılık değiştirmiş hali olan Selefilik bu konuda bir iki misal olarak zikredilebilir.

Bu nokta üzerinde dururken sırrına kadem basılması gereken, üzerinde pürdikkat düşünülmesi icap eden esas nokta –aciz kanaatimce- şudur; Mazisi itibarıyla eskiye dayanan ve bir takammus/ gömlek giyme operasyonu geçirmiş bu fırkalara karşı bu gün itibarıyla takınmamız gereken tavır ne olmalıdır? Yani bizler, akide olarak benimsediğimiz ve Efendimiz'in de "**هى الجماعة**"/ "O ancak cemaattir" şeklindeki ifade-i celilesiyle bizim için tek ve yek istikamet rotası olarak tayin buyurduğu ehl-i sünnet itikadımızı muhafaza etme adına ehl-i sünnet dışı sair fırkalarla ilişkilerimizi ve münasebetlerimizi neyi ölçü alarak idame etmeliyiz? Günümüzde sloganlaştırılarak bir hayli içi boşaltılmış olan **İttihad-ı İslam** adına bunların da bizim gibi olduğunu ve bu tarz ufak tefek(!) gerekçeleri bahane ederek Müslümanlar arasında tefrika çıkartmamak lazım geldiğini ileri sürmek suretiyle bunlarla aramızda hiçbir fark yokmuş gibi mi davranmalı yoksa bizlerle onlar arasında cereyan eden akide bazındaki belli farklılıkların büyük bir ehemmiyeti haiz olduğunun idrakine varıp ilişkilerimizi belli bir mesafede mi devam ettirmeliyiz? Bu sorunun cevabı Selefin ehl-i Sünnet tarzı fırkalara karşı tutumunun ne olduğunun gözden geçirilmesindedir. Şu halde Ehl-i sünnetiyle Şiasıyla, Vahhabîsiyle İslam'ın ittihâdı ve Müslümanların birliğini bahane ederek akidevî sapmaları önemsemeyen ve arada bulunması gereken mesafeyi bir türlü idrak edemeyen kardeşlerimiz bir kısım rivayetler üzerinden soracağımız şu sorulara cevap vermelidirler:

1. Bilindiği üzere Hz. Peygamber, ashaba kendisinden sonra ne yapmaları gerektiği hususunda vasiyet manasını taşıyan meşhur konuşmasında "Sizden her kim benden sonra yaşayacak olursa çok ihtilaflar/ görüş ayrılıkları görecektir. Öyleyse benim ve Râşit halifelerimin sünnetine sarılın"[5] buyurmakla her sahada oluşacak görüş ayrılıkları ve karmaşalar karşısında sünnet çizgisinde hareket etmemiz gerektiğini ifade etmemiş midir? Aynı şekilde yine manası itibarıyla dillerde mütedâvel meşhur fırka hadisinde ümmetinin yetmiş küsür fırkaya ayrılacağını ve bu fırkaların tamamının ateşte sadece birisinin kurtuluşta olduğunu[6] belirttikten sonra necatta olan fırkanın da kendisinin ve sahabesinin yolunu takip edenlerin olduğunu beyan etmemiş midir? Zaten Kur'anın da bizatihi makbul kabul ettiği ve tabilerini mühtediler zümresinden saydığı yegâne yol sahabe çizgisindeki bir İslam inancı değil midir? Bu rivayette Hz. Peygamber sapanlardan yine "ümmetim" ifadesiyle

bahsederken neden onların çizgisinin ateşe paralel olduğunu belirterek şu veya bu şekilde Müslüman olmalarını noktayı nazara alarak bunlarla birliktelik kurulmasını emretme yerine zımnî bir yasaklamayla şunlardan uzak durulmasını tavsiye buyurmaktadır? Ayrıca "Ahir zamanda birtakım yalancı deccaller olacaktır ki; Ne sizin ve ne de babalarınızın işitmemiş olduğu bir takım sözleri sizlere getireceklerdir. Sizleri saptırıp fitnelendirmemeleri için kendinizi onlardan uzak tuttuğunuz gibi onları da sizden uzak tutun.[7]Rivayeti ve müteşabihleri araştıran kimseler hakkından Hz. Peygamber'in "Onlardan sakın"[8] ifadesi bu bapta zikredilebilecek kemmiyyeti hayli fazla rivayetlerin sadece bir kaçıdır. Bu hadislerin ifade ettiği manalar ittihatçılarımızın anladığı çerçevedeki birlik ve beraberlikle ne denli örtüşmektedir?

2. Müslümanın Müslüman üzerindeki beş hakkını sayarken bunlardan ikisinin "Hastalanınca ziyaretine gitmesi, ölünce de cenazesine katılması" olduğunu belirten Hz. Peygamber, "**Kaderiye**/ kaderi inkâr edenler bu ümmetin **Mecûsî**sîdir, hastalanırlarsa ziyaretlerine gitmeyin, ölürlerse cenazelerine katılmayın"[9] buyurmakla bize bir çizgide durmayı öğretmiyor mu? Öğrettiği bu çizginin Ümmetin çoğunluğu anlamına gelen "cemaatin görüşü" olduğunu beyan ederek bu görüşten ayrılmanın Kur'anî ifadeyle Mü'minlerin yolunun gayrısına sapmak olacağını bildirircesine "Bir an bile cumhur ulemanın görüşünden ayrılmanın İslam zimmetini boynundan çıkartıp atma"[10] anlamına geleceğini belirten yine Hz. Peygamber'in kendisi değil midir? Bir insanla olan ortak noktanızın Kur'an okuma olamayacağını zira Cehennem kapılarına çağıran kimselerin özelliklerinden birinin de "Kur'an okurlukları" olduğunu izah eden Hz. Peygamber bize neyi tavsiye etmektedir? Hz. Ömer'in "Bidat ehlini sünnetle/ hadislerle tespit edin. Zira Kur'an bünyesinde birçok manalar barındıran bir kitaptır" şeklindeki sözü yukarıdaki rivayeti ne de güzel izah etmektedir aslında değil mi?
3. Aynı kıbleye yönelmenin safların aynılığına ve aynı kitabı okumanın aynı inancı paylaşmak anlamına gelmediğini şu hadiselerin dilinden dinleyelim: İbn Ömer'e özellikleri ilim tâliplisi ve Kur'an okuyuculık olan bir takım insanların piyasaya çıktığı ve bunların kaderi inkâr ettikleri haber verildiğinde o kendisine bu haberi veren kimseye "Kendileriyle karşılaştığında benim onlardan uzak ve onların da benden uzak olduklarını onlara bildir. Şayet onlardan birinin Uhud dağı kadar altını olacak olsa ve onu infak edecek olsa kadere inanıncaya dek Allah ondan bu infakını kabul etmeyecektir"[11] buyurmuştur. Bu tavrına gerekçe olarak da yukarıda naklettiğimiz "Kaderiyenin bu ümmetin Mecusileri olduğu" şeklindeki hadisi Hz. Peygamberden işitmesini gösterir. Yine İbn Ömer'e Şam ehlinden birisinin kendisine selam gönderdiği söylendiğinde " Duydum ki o yeni bir takım bidatler ihdâs etmiş. Şayet böyleyse benden ona selam söyleme!"[12] buyurmuştur. Kaderi inkâr vb. gibi dalaletleriyle meşhur olan **Gaylan ed-Dımeşkî** Mekke'ye geldiğinde İmam Mücahid'in yanına uğramış ve "Duydum ki insanları bana yaklaşmaktan alıkoyuyor ve söylemediğim şeyleri bana izafe ediyormuşsun" dedi. Kalkıp gidince İmam Mücahid yanındakilere "Bununla oturup kalkmayın, zira bu kaderi inkâr eden bir adamdır" dedi. Mücahid'in ashabından Humeyd'e tavaf esnasında bir şey sormak için yaklaşan **Gaylan** onunla birlikte yürürken **İmam Mücahid** bu ikisini gördü. Daha sonra **Humeyd** Mücahid'in yanına gittiğinde İmam Mücahid onunla konuşmuyor,

sorduklarına cavap vermiyordu. Bu tavrının nedenini soran Humeyd'e "Ben size onunla muhatap olmayın demedim mi? dedi. Humeyd'in mevzuyu olduğu gibi anlatması üzerine İmam Mücahid ona "Şayet sözüne güvendiğim biri olmasaydın yaşadığın sürece yüzümü sana karşı normal bir vaziyette göremeyecektin" demiştir.[13] Hz. Ömer de Medine'ye gelip Kur'an'ın müteşâbih âyetleriyle ilgili sorular soran **Abdullah b. Sabîğ**'i başını kanatıncaya kadar dövmüştür.[14] Bir diğer rivayette bu yüzden dolayı onu iki kez dövmüş üçüncü kere onu yine dövmek için çağırınca o "Beni öldürmek istiyorsan güzelce öldür veya beni memleketime gönder"[15] demiş ve Hz. Ömer de yaşadığı yere dönmesine müsaade ederek Ebu Musa el-Eş'arî' ye "Müslümanlardan kimse bununla oturup kalkmasın!" diye mektup yazmıştır.
4. **Ebu Kılâbe**'nin "Kim bir bidat çıkartırsa kılıcı hak etmiştir"[16] ve "Bidatçılarla oturup kalkmayın, onlarla münakaşaya da girmeyin! Zira ben onların sizi kendi sapıklıklarına daldırmalarından veya bildiklerinizi de size karıştırmalarından emin olamıyorum",[17] **Yahya b. Ebî Kesîr**'in " Yolda bir bidatçıyla karşılaştığında sokağını değiştir",[18]**Said b. Cübeyr**'in "Bidatçı bin arkadaşım olacağına ehl-i Sünnet bir arkadaşım olsun şeklindeki sözleri bizlere neyi anlatmaktadır? Buyrun bir diğer hâdise: Halid b. Abdullah el-Kasrî, Kurban bayramı gününde hutbe vermiş ve "Kim isterse kurbanını kessin ve Allah mübarek etsin. Ben ise Allah Teâlâ'nın **Musa Aleyhisselam** ile konuşmadığını savunan **Ca'd b. Dirhem**'i boğazlayacağım" demiş ve minberden inerek onu kesmiştir.[19] Bütün bunlar ve yazılmayan yüzlercesi Selefte bidatın ne kadar menfur bir şey kabul edildiğinin ve bidat sahibinin de ne denli şerli addedildiğinin çok net fotoğrafları değil mi?

Ez Cümle, bidat kasırgalarının kesintisiz bir şekilde estiği ve akide harmanımızı hallaç pamuğu gibi savurduğu günümüzdeki şu korkunç yangında "ilk kurtarılacak" ve muhafa edilecek olan şey ehl-i sünnet akaidimiz olmalıdır. Bu noktada bizler, durmamız gereken noktayı güzelce tespit edip işbu nokta üzerinde sağlam durmalı ve inanç anlamında zedelenmeler yaşamış kişilerle de ilişkilerimizi yukarıda serdettiğimiz rivayetler ışığında yeniden gözden geçirerek tanzim etmeliyiz. Ehl-i sünnet olmayan kişilerin her ne kadar bizim kardeşimiz olduğunu inkâr etmesek de üvey kardeşlerimiz olduğunu da kabullenmeliyiz. **İttihad**, İslam birliği, Müslümanların tek yürek olması gibi konular mevzu bahis olduğunda bu birliğin ve birleşmenin ancak ve ancak ehl-i sünnet çizgisinde gerçekleşmesi durumunda faydalı olacağını aklımızdan çıkarmamalıyız. Aksi bir düşüncenin tozpembe hayal olmaktan ve sadece nazarî sahada kalmaktan öteye geçmeyeceğini unutmamalıyız.

Dilerseniz mevzuyu **Allâme Zahid el-Kevserî**'nin "**Makâlât**"ında anlattığı bir hatırasıyla[20] bitirelim: Ezher'e gelip okumuş Hindistanlı bir genç Zahid el-Kevserî' yi zaman zaman ziyaret eder ve el-Kevserî de onu Sünnî zannedermiş. Zahid Efendiden Hindistan'da neşredilen kendilerine ait bir dergide yayımlamaları için makale yazmasını talep ettiyse de el-Kevserî özür beyan ederek bu talebine icabet etmemiş. Sonra genç hakkında bir soruşturma yapan Zahid efendi bu gencin bir **İmâmî (Şiî)** olduğunu öğrenmiş. Bu genç Müslümanların iki büyük taifesi olan ehl-i sünnet ile Şiiler arasında bir takrip/yakınlaştırma çalışması içerisindeymiş.

Kevserî ona yaşının daha fazla olması sebebiyle edindiği tecrübelerin böyle bir şeyin mümkün olmayacağını anlatma sadedinde şunu söylemiş: Ehl-i Sünnetin tamamı başta Hz. Ali olmak üzere ehl-i beyte sonsuz saygı beslemektedirler. Şu halde sizlerin de İmâmî olan Şiîler olarak birinci asırda yaşamış sahabe ve bâ husus Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e karşı tutumunuz anlara karşı kalplerinizde herhangi bir buğz ve kin bulundurmamanız ve bu zatlar hakkında kötü konuşmamanız olmalıdır" demiş. Öyle ya? İki fırkanın belli noktada bir araya gelebilmesi için en azından bu kadarı lazım değil midir? Gencin Kevserî' ye verdiği cevap: Ebubekir ve Ömer'e kalbinde kin taşımak şöyle dursun şunların Müslüman olduğuna inanan Mavi gök kubbenin altında tek bir İmâmî yoktur" şeklinde olmuştur. Manzara çok net, görebilene selam olsun…

---

[1] Bu konuyla ilgili güzel tespitler için Bkz. Ebu Gudde, Risaletu'l-Müsterşidîn (Tercemetu'l-Müellif kısmı) s. 50-57, Daru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut-Lübnan, 2010, B.XII

[2] Zikredilen eleştirler ve zikredilmeyen diğer bazılarının sebepleri için Bkz. Abdülhayy el-Leknevî, er-Ref'u ve't-Tekmîl, s. 409-432 (Ebu Gudde'nin Ta'likâtı) Daru's-Selam, Kahire, 2009, B.IX

[3] Müslim, Sahih, Hudûd 29, No: 1707

[4] İbn Abdilber, Camiu beyani'l-İlm, II/ 98 Daru İbni'l-Cevzî, Riyad, 1427, B.VII

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 28/373 No: 17144, Ebu Davud, Sünen, Sünne, No: 4609, İbn Hibbân ,Sahih, Mukaddime, No: 5

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/ 145, İbn Mâce, Sünen, No: 3993 vd. Hadisin sübutu ile ilgili Bkz. M. Zahid el-Kevserî, et-Tabsîr fi'd-Dîn Mukaddimesi, (Mukaddimâtu'l-İmami'l-Kevserî içerisinde) s. 112 vd. Daru's-Selâm, Kahire, 2012, B.I, Yahut Abdülkahir el-Bağdâdî, el-Fark beyne'l-Fırak, s. 27-34 el-Mektebetu'l-Asriyye, Lübnan 1430, B.I

[7] Müslim, Sahih, Mukaddime, Babu'n Nehy ani'r Rivayeti ani'd Duafa" No:7,

[8] Buhâri, Sahih, No: 4547, Müslim, Sahih, No: 2665, Tirmizi, Sünen, No: 2993

[9] Ebu Dâvud, Sünen, Sünne, No: 4691, el-Beyhakî, es-Sünenu'l-Kübra, No: 20869 vd.

[10] Ebu Davud, Sünen, No: 4758

[11] Müslim, Sahih, İman 1, Tirmizi, Sünen, İman, No: 2610, Ebu Dâvud, Sünen, Sünne, No: 4695

[12] Ahmed b. Hanbel, Müsned, X/ 341, No: 6208, el-Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/413, No: 11858

[13] İbnu’l-Vaddah, el-Bida’ ve’n-Nehyu anhâ, II/ 102, Mektebetu İbn Teymiye, Kahire, Mektebetu’l-İlm, Cidde, 1416, B.I

[14] Darimî, Sünen, Mukaddime, I/ 54

[15] Darimî, Sünen, Mukaddime, I/55

[16] Darimî, Sünen, Mukaddime, I/ 46, No: 99

[17] İbnu’l-Vaddah, a.g.e., I/ 99

[18] İbnu’l-Vaddah, a.g.e., a.y.

[19] İbn Asâkir, Târihu Dimeşk, XVI/ 137 Daru’l-Fikr, Beyrut-Lübnan 1995

[20] el-Kevserî, Makalât, s. 189 el-Mektebetu’l-Ezheriyye, 2009 (Mefhum aktarılmıştır)